

DWUJĘZYCZNE NAZEWNICTWO NA LINIACH KOLEJOWYCH NA ZAOLZIU W REPUBLICE CZESKIEJ¹

PETR DRAPA

BILINGUAL NOMENCLATURE ON RAILWAY LINES IN ZAOLZIE (CZECH REPUBLIC)

ABSTRACT

The paper deals with bilingual nomenclature on railway lines in Zaolzie region. This paper deals with the process of introducing bilingual (Czech-Polish) signs on the railway in Zaolzie region. It conducts a survey of the current situation of the Polish national minority and the approach of Polish organizations, mainly the Congress of Poles in the Czech Republic (Kongres Polaków w Republice Czeskiej), to bilingualism. The work deals with the theoretical aspects of bilingualism in the Czech Republic, for example the conditions under which bilingual signs are introduced. However, the most important is the practical part, which describes the introduction of bilingualism at railway stations. The work also deals with other areas where Polish is used - e.g. timetables, train announcements at stations... It also tries to draw attention to the problems with the introduction of bilingualism, which persist to this day.

KEY WORDS *bilingualism, national minority, Polish minority, Polish language, rights of national minorities, bilingual signs, railway stations, railway lines, Zaolzie, Czech Republic*

CONTACT *Ostravská univerzita, Ostrava; petr.drapa.so1@osu.cz*

¹ Niniejszy artykuł został opracowany w ramach projektu badawczego „Jazyková krajina na pozadí multietnicity česko-polského pohraničí / Linguistic Landscape in the Context of Multiethnicity in the Czech-Polish Borderland”, finansowanego ze środków Ministerstwa Szkolnictwa Republiki Czeskiej (SGS10/FF/2024).

1 / WSTĘP

Pojęcie Zaolzia stosowane jest przede wszystkim przez polską historiografię i odnosi się do regionu o powierzchni w ok. 800 km² w północno-wschodniej części Republiki Czeskiej, zamieszkałego m.in. przez mniejszość polską. Zaolzie powstało w wyniku podziału Śląska Cieszyńskiego pomiędzy Polskę i Czechosłowację w 1920 r. Po czechosłowackiej stronie znalazła się spora mniejszość polska dążąca do przyłączenia opisywanych terenów do Polski. Polska zrzekła się terenu Zaolzia dopiero w 1958 r., kiedy to oba rządy podpisały porozumienie zamykające spory graniczne. Obecnie Zaolzie należy do dwóch powiatów – Karwina (czes. Karviná) oraz Frydek-Místek (czes. Frýdek-Místek). Nazwa Zaolzia odnosi się do obszaru znajdującego się za (rzeką) Olzą z polskiego punktu widzenia, w języku czeskim określa się ten region w różny sposób: Těšínsko, Českotěšínsko, těšínské Slezsko v ČR, České Těšínsko, česká část těšínského Slezska².

Zaolzie było zawsze obszarem wieloetnicznym – mieszkali tu Niemcy, Polacy, Czesi, Żydzi i inni. Struktura narodowościowa zmieniała się w zależności od wydarzeń historycznych – zwłaszcza po wojnach światowych, czyli w latach 1914–1918 i 1939–1945. Wyraźną grupę tworzyła ludność polska (w niektórych gminach zaolziańskich Polacy stanowili większość jeszcze w latach 50. XX wieku) (Małysz, Kaszper 2009: 115).

2 / MNIEJSZOŚĆ POLSKA NA ZAOLZIU

Zaolzie jest obecnie ośrodkiem polskiej mniejszości narodowej w Czechach – mieszka tu ok. 80% ogółu Polaków w RC. W 2011 r. zadeklarowało narodowość polską ok. 39 tys. osób, w tym 28 tys. w kraju morawsko-śląskim (czes. Moravskoslezský kraj). W ramach tej jednostki administracyjnej najwięcej Polaków zamieszkiwało wspomniane powiaty Frydek-Místek – 14 tys., oraz Karwina – 13 tys. Największy odsetek ludności polskiej w poszczególnych gminach zanotowano w Gródku (czes. Hrádek) – 31%, następnie w Milikowie (czes. Milíkov) – 30%, Boconowicach (czes. Bocanovice) – 28%, Koszarzyskach (czes. Košaržiska) – 27%, oraz Wędryni (czes. Vendryně) – 26%³. W spisie ludności można było zaznaczać tzw. podwójną narodowość. Dotyczy to osób, które wpisały dwie narodowości (np. czeską i polską), jednak nie były wcześniej wliczane do żadnej grupy narodowościowej, co spowodowało duży spadek liczby Polaków we wszystkich gminach na Zaolziu. Na podstawie wyniku spisu z 2021 r. ludność polska stanowiła grupę liczącą ok. 27 tys. osób, z tego 18 tys. to właśnie Polacy na Zaolziu. W powyższej liczbie została jednak uwzględniona podwójna narodowość, co daje wynik 38 tys. Polaków, w tym na samym Zaolziu 25 tys. Ogólnie najwięcej Polaków mieszka w Trzyńcu (czes. Třinec), gdzie podwójną narodowość zadeklarowało ok. 4 tys. osób, a tylko polską – ok. 2 tys., z kolei największy odsetek stanowi mniejszość polska w Gródku (23,2% lub 30,2% w przypadku podwójnej narodowości)⁴. Szanowanie podwójnej narodowości przynosi więc wyniki o wiele korzystniejsze dla mniejszości polskiej.

2 Dosłowne wersje polskiego określenia, np. Záoľší, Zaolší czy Zaolzi, są używane raczej sporadycznie, często w kontekstach wskazujących na autochtoniczną ludność polską.

3 Český statistický úřad – Obyvatelstvo podle národnosti. Dostęp: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afz=profiluzemi#w%5Bk%5D=pvw & w%5Bp%5D=&w%5Bh%5D= [cyt. 2024-03-10].

4 Wyniki spisu ludności 2021 r., kryterium: narodowość. Dostęp: <http://www.coexistentia.cz/spis2021/spis2021wyniki.htm> [cyt. 2023-03-10].

2.1 / Ochrona praw mniejszościowych

W Czechach obowiązują cztery podstawowe dokumenty zapewniające prawa mniejszościom narodowościowym lub etnicznym: Karta Podstawowych Praw i Wolności, ustawa o mniejszościach narodowych, ustawa o gminach oraz Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych / Karta (Muryc 2021: 84–85; Bogoczová, Muryc 2021). Dnia 1 stycznia 2007 r. weszła w życie znowelizowana ustawa o gminach nr 128/2000 Dz.U, która określiła warunki stosowania dwujęzycznych napisów w gminach zamieszkałych przez mniejszość narodową⁵. O wprowadzeniu dwujęzycznych napisów decydowały komitety ds. mniejszości narodowych, które powstawały w gminach, w których mniejszości narodowe osiągnęły co najmniej 10% w składzie ogółu mieszkańców⁶. Wymóg ten spełniało (po spisie ludności w 2001 r.) 31 gmin. Gminny komitet podejmował decyzję w sprawie tego, co powinno zostać oznakowane dwujęzycznie i na podstawie tego wykonywano dwujęzyczne napisy. Z powyższego wynika, że pod względem „objętości” dwujęzycznych napisów sytuacja w każdej gminie na Zaolziu jest nieco inna. Obecnie (na mocy nowelizacji ustawy w 2016 r.)⁷ z wnioskiem o dwujęzyczne napisy może występować w gminie jakakolwiek organizacja reprezentująca interesy danej mniejszości narodowej, działająca w danej gminie od co najmniej pięciu lat. Mniejszość narodowa z kolei powinna tworzyć w ostatnich dwóch spisach ludności (tzn. z lat 2011 i 2021) co najmniej 10% ogółu mieszkańców gminy. Z punktu widzenia wprowadzania dwujęzycznych napisów najważniejszym dokumentem jest Karta (Gröger: 2008). Głównym celem Karty jest ochrona oraz promocja języków regionalnych oraz języków mniejszości narodowych w państwach europejskich. Czechy podpisały Kartę w 2000 r., a ratyfikowały – w 2006 r. W życie weszła w dniu 1 marca 2007 r. Od tego dnia można było wprowadzać podwójne nazewnictwo po spełnieniu określonych warunków.

Na terenie Republiki Czeskiej ochroną zostało objętych pięć języków – słowacki, polski, niemiecki, a w mniejszym stopniu także romski i chorwacki (Morawscy Chorwaci). Język polski podlega ochronie tylko w dwóch powiatach – Frydek-Mistek oraz Karwina, zamieszkałych przez mniejszość polską. Ochrona ta przejawia się głównie w możliwości kształcenia w języku ojczystym, używaniu polskich imion i nazwisk, posługiwaniu się językiem polskim w urzędach gminnych lub innych instytucjach państwowych czy w prawie do dwujęzycznych napisów. Do ostatniej wymienionej grupy praw należy oznakowanie gminy w języku polskim oraz dwujęzyczne nazwy miejsc publicznych, ulic, przystanków autobusowych czy stacji kolejowych (Muryc 2021: 85)⁸.

5 Ustawa nr 128/2000 czeskiego Dz.U. (czes. Zákon č. 128/2000 Sb.). Dostęp: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128> [cyt. 2024-03-10].

6 Gazeta członków Ruchu Politycznego Coexistentia-Wspólnota. Wiadomości 14–5/2007 (8. 6. 2007). Dostęp: <http://www.coexistentia.cz/WTZ/WTZ%2014.htm> [cyt. 2024-03-10].

7 Ustawa o gminach znowelizowana! Głos Ludu w Republice Czeskiej, nr 33, LXXI, 2016, s.1. Dostęp: <https://glos.live/content/news/033GL20160319.pdf> [cyt. 2024-03-10].

8 Historyczny zarys stosowania podwójnego nazewnictwa na czeskim Śląsku Cieszyńskim (Zaolziu) przedstawia w swojej publikacji np. Szymeczek (2021).

3 / DWUJĘZYCZNE NAZEWNICTWO NA LINIACH KOLEJOWYCH

W 2004 r. Władysław Niedoba (ówczesny przewodniczący ruchu politycznego Coexistencia-Soužití-Wspólnota) wysłał list do czeskiego Ministerstwa Transportu RC i do spółki „České dráhy” (Czeskie Koleje Państwowe) w sprawie dwujęzyczności na liniach kolejowych. W liście zwraca się uwagę na fakt, że dworzec kolejowy jest miejscem publicznym, fizycznie dostępnym dla wszystkich zainteresowanych, i zgodnie z prawem powinien być oznakowany także w języku polskim. Członkowie ruchu politycznego Coexistencia rozważali wprowadzenie dwujęzycznych napisów na wszystkich stacjach i przystankach kolejowych na Zaozliu bez względu na procentowy udział mniejszości polskiej w danej miejscowości (w języku polskim powinny być w takim razie oznakowane także stacje w Karwinie: Karviná hl.n. / Karwina Główna, Hawierzowie: Havířov / Hawierzów, oraz przystanki Havířov-Suchá / Hawierzów-Sucha, Toszonowicach Górnych: Horní Tošanovice / Toszonowice Górne i in.). List jednak został bez odpowiedzi. W 2007 r. do ruchu politycznego zwróciła się spółka projektowa „Morawia Consult Olomouc a.s.” z prośbą o przetłumaczenie na język polski terminologii fachowej, np. „nástupiště” (peron), „kolej” (tor), „čekárna” (poczekalnia), „dopravní kancelář” (biuro dyżurnego ruchu) itp. Tłumaczenia na język polski wykonał tłumacz przysięgły Paweł Laboj⁹. Warunkiem instalacji dwujęzycznych napisów było: a) modernizacja stacji kolejowej, w ramach której wykonane zostaną dwujęzyczne napisy, i b) wysłanie stosownego listu przez gminę do Zarządu Infrastruktury Kolejowej (Správa železnic ČR) lub spółki „České dráhy” z prośbą o zmianę nazwy stacji.

Pierwszą gminą, która wprowadziła podwójne nazewnictwo na stacji kolejowej, była w 2008 r. Bystrzyca. Miało to miejsce w trakcie remontu odcinka kolejowego Bystrzyca – Mosty koło Jablonkowa. Pierwotnie widniały na stacji napisy Bystrice nad Olší i Bystrzyca nad Olzą, później jednak usunięto fragmenty tekstu: „nad Olší / nad Olzą” i pozostała tylko nazwa Bystrice / Bystrzyca (polska nazwa znajdowała się w nawiasie). Oprócz polskiej nazwy stacji kolejowej pojawiły się w tym miejscu także inne polskie napisy – tzw. orientacyjne: peron, tor, wyjście, poczekalnia, biuro dyżurnego ruchu, kierunek Czeski Cieszyn czy kierunek Czadca. Jednak polskie napisy były od samego początku niszczone przez nieznaną sprawców. Większość tablic z polskimi nazwami została zamalowana lub rozbita, niektóre tablice orientacyjne w języku polskim zostały skradzione. Zarząd Infrastruktury Kolejowej w końcu zdecydował o redukcji polskich napisów na stacji i latem 2010 r. zdjął wszystkie polskie napisy orientacyjne¹⁰. Tablice z polskimi nazwami stacji zostały odnowione w 2011 r. W 2023 r. w ramach remontu stacji zainstalowano nowe tablice. Polska nazwa stacji nie znajduje się już w nawiasie.

Kolejną stacją, gdzie wprowadzono dwujęzyczne napisy (w 2009 r.), było Nawsie. Najpierw nazwa stacji miała mieć postać Jablunov-Návsí / Jabłonków-Nawsie, jednak później zdecydowano się na krótszą nazwę: Návsí / Nawsie. Także w Nawsiu zainstalowano dwujęzyczne tablice orientacyjne, które latem 2010 r. zostały usunięte, pomimo że nie ulegały tak częstemu dezelowaniu jak wymienione wyżej. W 2009 r. pojawiły się polskie napisy również w Gródku

9 Gazeta członków Ruchu Politycznego Coexistencia-Wspólnota. Wiadomości 41–7/2010 (20. 12. 2010). Dostęp: <http://www.coexistencia.cz/WTZ/WTZ%2041.htm> [cyt. 2024-03-10].

10 *Bystrzyca pozostała, perony już nie*. Głos Ludu w Republice Czeskiej, nr 135, LXV, 2010, s.1. Dostęp: <https://glos.live/content/news/135-GL-20101125.pdf> [cyt. 2024-03-10].

i Boconowicach. W Gródku, w odróżnieniu od innych stacji, pozostały do dziś niektóre polskie napisy informacyjne. Jednak dwie tablice z nazwą stacji zostały skradzione. W Boconowicach, oprócz nazwy stacji w języku polskim, pozostały dwie tablice z napisami nástupiště / peron.

Pierwszą stacją kolejową, gdzie zamontowano dwujęzyczne tablice z nazwą stacji, były Mosty koło Jablunkowa (napisy orientacyjne występują tu jednak tylko w języku czeskim). Polskojęzyczne nazwy pojawiły się w lipcu 2010 r. Po zakończeniu remontu stacji doszło do redukcji polskich napisów – dwie tablice z polskimi nazwami stacji zostały zlikwidowane. Przystanek kolejowy w Mostach (Mosty u Jablunkova zastávka / Mosty koło Jablunkowa przystanek) został wyremontowany w latach 2009–2013, a w trakcie tych prac zainstalowano również polskie nazwy przystanku. W latach 2009–2011 przebiegła modernizacja stacji i przystanków kolejowych Ropice zastávka, Třinec-Konská, Třinec oraz Vendryně. Jednakże ani w jednym miejscu nie pojawiły się napisy w języku polskim. W Trzyńcu zaakceptowano polskie nazewnictwo dopiero w 2012 r. – dwujęzyczne napisy umieszczono na przystanku Třinec-Konská / Trzyniec-Końska w 2014 r. oraz na stacji Třinec / Trzyniec w 2016 r. W 2013 r. oddano do użytku nowy przystanek kolejowy – Třinec centrum / Trzyniec Centrum (pierwotnie zamierzano nadać mu nazwę Třinec-Lyžbice / Trzyniec-Lyżbice) – tu o polskich napisach pamiętano już w trakcie budowy. Na przystanku w Ropicie pojawiły się polskie napisy w grudniu 2014 r., z kolei w Wędryni wprowadzono je na początku 2015 r.

W latach 2014–2015 przebiegała przebudowa największej stacji kolejowej na Zaolziu – Czeskiego Cieszyna. W związku z tym, że chodzi o ważny punkt komunikacji kolejowej, a równocześnie o miasto transgraniczne, nie mogło tu zabraknąć dwujęzycznych tablic. Pojawiły się one w czerwcu 2015 r. W 2018 r. zmodernizowano przystanek kolejowy w Kocobędzu. Dwujęzyczne napisy umieszczono tutaj wiosną 2019 r.

Dwujęzyczne są również nazwy dwóch przystanków kolejowych w Ropicie (na trasie z Czeskiego Cieszyna do Frydku-Mistku): Ropice (Ropica) oraz Ropice-Zálesí (Ropica-Zalesie). Przystanki te są oficjalnie (np. w rozkładzie jazdy) dwujęzyczne od 2015 r., jednak polskojęzyczne nazwy pojawiły się tu dopiero w rok później.

Obecnie istnieje kilka stacji i przystanków kolejowych, w których z różnych przyczyn nie wprowadzono podwójnego nazewnictwa. Chodzi o: Albrechtice u Českého Těšína i Horní Suchá na linii kolejowej nr 321, Střítež i Hnojník na linii kolejowej 322 oraz stacje Petrovice u Karviné oraz Závada na linii 320. W przypadku Olbrachcic i Suchej Górnjej planowany jest remont stacji kolejowych. Gminy Trzyciež i Gnojník o dwujęzyczne napisy się nie ubiegały. Dwujęzyczna forma oznakowań stacji kolejowej Petrovice u Karviné (Piotrowice koło Karwiny)¹¹ pojawiła się na kilku stronach internetowych z wyszukiwarką rozkładów jazdy, choć nie była ona oficjalna. Taka nazwa widniała przez pewien czas również na liście stacji i przystanków kolejowych w internecie. W 2021 przebiegał remont przywołanej stacji kolejowej, jednak polskie napisy nie zostały tu umieszczone, gdyż gmina Piotrowice nie wystąpiła z takim wnioskiem. Na dworcu kolejowym są do dyspozycji trójjęzyczne rozkłady jazdy oraz można tu usłyszeć dwujęzyczne (czesko-polskie) zapowiedzi przyjazdów / odjazdów pociągów. Na piotrowickim przystanku Závada brakuje języka polskiego zarówno w rozkładach jazdy, jak i komunikatach dworcowych.

11 Správa železnic. *Tabule*. Dostęp: <https://provoz.spravazeleznic.cz/Tabule/Pages/StationList.aspx> [cyt. 2024-03-10]; *Jízdní řády*. Dostęp: <https://idos.idnes.cz/> (w tej wyszukiwarce połączeń i rozkładów jazdy figurowała dwujęzyczna nazwa do 2021 r.).

Trudno przewidzieć, czy kiedykolwiek dojdzie do wprowadzenia dwujęzycznych napisów w Piotrowicach. Jednym z niesprzyjających czynników jest spadek liczby Polaków w gminie, gdzie wg ostatniego spisu ludności z 2021 r. stanowili zaledwie 5%, a po uwzględnieniu podwójnej narodowości – 7% ogółu mieszkańców.

W tym miejscu podajemy alfabetyczny spis stacji i przystanków kolejowych na Zaolziu: Bocanovice (Boconowice), Bystrčice (Bystrzyca), Český Těšín (Czeski Cieszyn), Hrádek (Gródek), Chotěbuz (Kocobędz), Mosty u Jablunkova (Mosty koło Jabłonkowa), Mosty u Jablunkova zastávka (Mosty koło Jabłonkowa przystanek), Návsí (Nawsie), Ropice (Ropica), Ropice-Zálesí (Ropica-Zalesie), Ropice zastávka (Ropica przystanek), Třinec (Trzyniec), Třinec centrum (Trzyniec Centrum), Třinec-Konská (Trzyniec-Końska), Vendryně (Wędrynia).

4 / INNE FORMY OBECNOŚCI JĘZYKA POLSKIEGO NA LINIACH KOLEJOWYCH NA ZAOLZIU

Język polski nie występuje tylko w postaci pisanej w nazwach stacji i przystanków kolejowych. Można się z nim spotkać także w komunikatach głosowych (nagranych przez lektora), emitowanych za pośrednictwem systemu rozgłoszeniowego w pojazdach kolejowych i na stacjach. W pociągach można usłyszeć dwujęzyczne ogłoszenia, np.: „Příští stanice Bystrčice / Bystrzyca” czy „Bystrčice / Bystrzyca” – tuż przed zatrzymaniem się pociągu na dworcu kolejowym. Dwujęzyczne nazwy stacji widnieją również na tablicach cyfrowych w pociągach, a jeżeli stacją docelową jest dwujęzyczna stacja kolejowa, to obie nazwy pojawiają się na samym pociągu, np. Návsí (Nawsie). Ciekawe, że zapowiedź o przystanku na żądanie jest podawana tylko w języku czeskim¹².

W czerwcu 2021 r.¹³ pojawiły się nowe trójjęzyczne (czeskie, polskie i angielskie) rozkłady jazdy na wszystkich dwujęzycznych stacjach kolejowych, a nawet na stacjach, gdzie polskich nazw na razie nie wprowadzono (np. Olbrachcice, Gnojnik). Język polski w tym wypadku zastąpił język niemiecki (jako kolejny język światowy). Od września 2021 r. zostały wprowadzone także polskojęzyczne zapowiedzi przyjazdów / odjazdów pociągów na dworcach kolejowych. Dotyczą 14 stacji i przystanków kolejowych: Mosty koło Jabłonkowa przystanek, Mosty koło Jabłonkowa, Boconowice, Nawsie, Gródek, Bystrzyca, Wędrynia, Trzyniec Centrum, Trzyniec, Trzyniec-Końska, Ropica przystanek, Czeski Cieszyn, Kocobędz oraz Piotrowice koło Karwiny¹⁴. Polskojęzyczne ogłoszenia zostały zrealizowane na podstawie wniosku odpowiedniej rady ds. mniejszości narodowych działającej przy rządzie w Republice Czeskiej¹⁵. Zgodnie z pierwotnym planem dwujęzyczne zapowiedzi miały informować pasażerów o przyjazdach / odjazdach

12 Czeski tekst: „Příští stanice Ropice zastávka (Ropica przystanek). Zastávka je na znamení. V případě výstupu z vlaku stiskněte tlačítko signalizace”; w tłumaczeniu autora: Następny przystanek – Ropica przystanek. Przystanek jest na żądanie. Żeby wysiąść z pociągu należy nacisnąć przycisk sygnalizacji.

13 Język polski pojawił się w rozkładach jazdy już w 2019 r., kiedy przetłumaczono kilka wyrazów: *pociąg, odjazd, w kierunku, czas* itp. Objasnienia dotyczące pociągów podawano natomiast tylko po czesku i po angielsku (bądź też po niemiecku).

14 *Na tuzemská nádraží míří hlášení v polštině. Zavedeno bude na 14 místech.* Z *dopravy.cz*, 12. 09. 2021. Dostęp: <https://zdopravy.cz/na-tuzemska-nadrazi-miri-hlaseni-v-polstine-zavedeno-bude-na-14-mistech-91409/> [cyt. 2024-03-10].

15 Rada vlády pro národnostní menšiny.

pociągów od czerwca 2021 r., jednak pierwotne nagrania nie były pod względem językowym na odpowiednim poziomie. Dlatego zrealizowano nagrania nowe (wykonał je praski aktor rodem z Zaolzia, Jan Szymik). Polskojęzycznych komunikatów brakuje na razie w Olbrachcicach i Suchej Górze, ponieważ nie został tu jeszcze uruchomiony system zapowiedzi pociągów. W chwili, gdy tak się stanie, Kongres Polaków wznowi działania na rzecz dwujęzycznych ogłoszeń również w tych dwóch miejscowościach¹⁶.

5 / POZOSTAŁE UWAGI DOTYCZĄCE DWUJĘZYCZNOŚCI NA LINIACH KOLEJOWYCH

Chronologicznie można wyróżnić trzy etapy wprowadzania języka polskiego na liniach kolejowych w Czechach:

1. lata 2008–2010: chodziło o pełny zakres używania języka polskiego,
2. lata 2010–2019: dwujęzyczne były tylko nazwy stacji i przystanków kolejowych,
3. od 2019 r. do dziś: w wersji dwujęzycznej są nazwy stacji i przystanków kolejowych, rozkłady jazdy na dworcach kolejowych (informacje o pociągach, odjazdy, uwagi...), ogłoszenia na dworcach kolejowych (zapowiedzi przyjazdów / odjazdów pociągów, informacje o opóźnieniach itp.).

Ilustracja: Dwujęzyczna tablica w Wędryni (polska nazwa w nawiasie i na tej samej tablicy, co nazwa czeska); dwujęzyczna tablica w Czeskim Cieszynie (wykonana zgodnie z przepisami); dwujęzyczne oznakowanie peronu w Gródku; dwujęzyczna nazwa stacji docelowej na pociągu. *Źródło:* archiwum autora.

16 *Od dziś czekając na pociąg, usłyszymy zapowiedzi w języku polskim.* Zwrot, 30. 09. 2021. Dostęp: <https://zwrot.cz/2021/09/od-dzis-czekajac-na-pociag-uslyszymy-zapowiedzi-w-jezyku-polskim/> [cyt. 2024-03-10].

Wracając do problemu umieszczania polskich napisów w nawiasach, stwierdzamy, że takie rozwiązanie nie ma sensu i nie jest spotykane zarówno w wypadku pozostałych dwujęzycznych napisów na Zaolziu, jak również na innych obszarach wielonarodowościowych. Pierwotnie (w 2008 r.) polskim nazwom miejscowości nawiasy nie towarzyszyły, później (2009–2015) zaczęto je stosować, po czym (po 2015 r.) zdecydowano się je usuwać, co spowodowało, że na niektórych stacjach są polskie napisy w nawiasach do dziś – np. (Wędrynia), na pozostałych – nawiasów się nie używa, np. Czeski Cieszyn, Kocobędz, Ropica. Zarząd Infrastruktury Kolejowej odsyła w tym wypadku do żądań (propozycji) samych gmin. Zgodnie z obowiązującą normą polska nazwa ma być umieszczona na oddzielnej tablicy, pod czeską nazwą, i powinna być wykonana w takiej samej formie. Jeżeli nie jest to możliwe ze względów technicznych, można polską nazwę umieścić obok czeskiej¹⁷. Przykładem naruszenia normy jest napis na przystanku w Wędryni, gdzie obie nazwy podano na jednej tablicy, a polska została ujęta w nawiasie.

6 / NA ZAKOŃCZENIE...

Proces wprowadzania dwujęzycznych napisów na liniach kolejowych na Zaolziu rozpoczął się w 2007 r. i do dziś nie jest on zakończony. Na niektórych stacjach kolejowych powinny pojawić się dwujęzyczne napisy dopiero w ramach remontu (np. w Olbrachcicach, być może również w Suchej Górnej). W Trzycieżu i Gnojniku na razie nie wiadomo, czy zostaną takie napisy kiedykolwiek zainstalowane – zależy od tego, czy do Zarządu Infrastruktury Kolejowej wpłynie odpowiedni wniosek. Inspirując się sytuacją na południu Słowacji¹⁸, można zaproponować rozwiązanie polegające na umieszczeniu dwujęzycznych nazw stacji i przystanków bez konieczności wysyłania takich formalnych żądań. Na razie jednak tak się nie dzieje.

BILINGUAL NOMENCLATURE ON RAILWAY LINES IN ZAOLZIE (CZECH REPUBLIC)

SUMMARY This article deals with bilingual inscriptions on the railway in the Zaolzie region (cz. České Těšínsko). The Zaolší is shortly described in the introduction – from the perspective of history and the Polish population. It also deals with the Polish minority in the Czech Republic based on the results of the 2011 and 2021 censuses. Another point is the rights of ethnic minorities in the Czech Republic. The most important seems to be the European Charter of Languages, which fully enables the introduction of bilingual signs in practice. This also applies to railway stations (from 2008). The thesis describes the process of introducing a bilingual name: from sending the appropriate letter to the Railway Administration or the Czech Railways (cz. České dráhy) to the filing process, introducing the bilingual name and installing bi-

17 TNŽ Nápisů názvů železničních stanic a zastávek. Úroveň přístupu. Technická norma železnic. Účinnost od 10. dubna 2018, SŽDC. Dostup: <https://docplayer.cz/104799279-Tnz-napisy-nazvu-zeleznicnich-stanic-a-zastavek-uroven-pristupu-technicka-norma-zeleznic-ucinnost-od-10-dubna-2018.html>.

18 W 2017 r. zainstalowano tam słowacko-węgierskie dwujęzyczne nazwy na 50 dworcach kolejowych; por. *Slovenská nádraží někde ponesou dvojjazyčné názvy*. Novinky, 07. 03. 2017. Dostup: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-slovenska-nadrazi-nekde-ponesou-dvojjazycne-nazvy-40026582> [cyt. 2024-03-10].

lingual signs. Ambiguity with the introduction of Polish signs contributed to the fact that some stations are still not bilingual, even though the law allows it. Certain municipalities have not sent the request (cz. Hnojník / pol. Gnojnik for example), while others are waiting for the modernization of the railway station (cz. Albrechtice / pol. Olbrachcice, cz. Horní Suchá / pol. Sucha Górna). At this paper, we also focus on other aspects of bilingualism on the railways - bilingual announcements on trains, station announcements, timetables, or information (orientation) systems. We also look at why Polish names are in brackets.

LITERATURA

- / Bogoczová I., Muryc J., 2021, Przelamywanie barier komunikacyjnych (na przykładzie wieloetnicznej i wielojęzycznej sytuacji społecznej Zaolzia). *Slavia Meridionalis*, 21, Article 2387, s. 21.
- / Gröger F., 2008, Dvoujazyčné názvy obcí aneb Jak naplňuje Česká republika Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků. *CS Magazin*, 11/2008. Dostęp: <http://www.cs-magazin.com/index.php?a=2008111005> [cyt. 2024-03-10].
- / Kaszper R., Małysz B., 2009, *Poláci na Těšínsku*, Český Těšín.
- / Muryc J., 2021, Dwujęzyczność na Zaolziu w Republice Czeskiej – sytuacja językowa i uwarunkowania prawne. *Tożsamość na styku kultur* 4, red. I. Masojć, H. Sokołowska, Kraków, s. 79–89.
- / Szymeczek J., 2021, Podwójne nazewnictwo na Śląsku Cieszyńskim (Zaolziu) od czasów monarchii habsburskiej po dzień dzisiejszy. *Górnos Śląskie Studia Socjologiczne. Seria Nowa*, 12, s. 113–125.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- / Bystrzyca pozostała, perony już nie. *Głos Ludu w Republice Czeskiej*, nr 135, LXV, 2010, s.1. Dostęp: <https://glos.live/content/news/135-GL-20101125.pdf> [cyt. 2024-03-10].
- / Český statistický úřad, *Obyvatelstvo podle národnosti*. Dostęp: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_af=profiluzemi#w%5Bk%5D=pvw & w%5Bp%5D=&w%5Bh%5D= [cyt. 2024-03-10].
- / Gazeta członków Ruchu Politycznego Coexistentia-Wspólnota. *Wiadomości* 14–5/2007 (8. 6. 2007). Dostęp: <http://www.coexistentia.cz/WTZ/WTZ%2014.htm> [cyt. 2024-03-10].
- / Gazeta członków Ruchu Politycznego Coexistentia-Wspólnota. *Wiadomości* 41–7/2010 (20. 12. 2010). Dostęp: <http://www.coexistentia.cz/WTZ/WTZ%2041.htm> [cyt. 2024-03-10].
- / Jízdní řády. Dostęp: <https://idos.idnes.cz/> [cyt. 2024-03-10].
- / *Na tuzemská nádraží míří hlášení v polštině. Zavedeno bude na 14 místech*. *Z dopravy.cz*, 12. 09. 2021. Dostęp: <https://zodpravy.cz/na-tuzemska-nadrazi-miri-hlaseni-v-polstine-zavedeno-bude-na-14-mistech-91409/> [cyt. 2024-03-10].
- / *Od dziś czekając na pociąg, usłyszymy zapowiedzi w języku polskim*. *Zwrot*, 30. 09. 2021. Dostęp: <https://zwrot.cz/2021/09/od-dzis-czekajac-na-pociag-uslyszymy-zapowiedzi-w-jezyku-polskim/> [cyt. 2024-03-10].
- / *Slovenská nádraží někde ponosou dvojjazyčné názvy*. *Novinky*, 07. 03. 2017. Dostęp: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-slovenska-nadrazi-nekde-ponosou-dvojjazycne-nazvy-40026582> [cyt. 2024-03-10].

- / Správa železnic, *Tabule*. Dostęp: <https://provoz.spravazeleznic.cz/Tabule/Pages/StationList.aspx> [cyt. 2024-03-10].
- / TNŽ Nápisý názvů železničních stanic a zastávek. Úroveň přístupu. Technická norma železnic. Účinnost od 10. dubna 2018, SŽDC. Dostęp: <https://docplayer.cz/104799279-Tnz-napisy-nazvu-zeleznicnich-stanic-a-zastavek-uroven-pristupu-technicka-norma-zeleznic-ucinnost-od-10-dubna-2018.html>.
- / Ustawa nr 128/2000 czeskiego Dz.U. (czes. Zákon č. 128/2000 Sb.). Dostęp: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128> [cyt. 2024-03-10].
- / Ustawa o gminach znowelizowana! *Głos Ludu w Republice Czeskiej*, nr 33, LXXI, 2016, s. 1. Dostęp: <https://glos.live/content/news/033GL20160319.pdf> [cyt. 2024-03-10].
- / Wyniki spisu ludności 2021 r., kryterium: narodowość. Dostęp: <http://www.coexistentia.cz/spis2021/spis2021wyniki.htm> [cyt. 2024-03-10].